

DIAMANT SALIHU

TOT IEDEREEN DOOD IS

'Een geruchtmakend boek.' – de Volkskrant

XANDER

TRUE CRIME

PROLOOG

Kopenhagen 25 juni 2019

Terwijl kinderen in andere buurten ruziemaken over welk voetbalelftal het beste is, kun je in Rinkeby kinderen hun handen zien vormen als pistolen, waarna ze doen alsof ze op elkaar schieten terwijl ze ondertussen ‘Shottaz’ of ‘Doodspatrouille’ roepen. Daarom weten jongeren in de probleemwijken rond Järva meteen waar het over gaat wanneer in de zomer van 2019 een filmpje uit Kopenhagen als een lopend vuurtje rondgaat op internet.

In de één minuut durende videoclip zie je een jongeman met een sjaal om zijn hoofd gewikkeld naast een grijze Renault bij de uitrit van een parkeerplaats staan. Het is een zonnige dag en op de achtergrond is een grote weg te zien. De man houdt een pistool in zijn rechterhand en gebaart met zijn linkerhand naar iemand buiten beeld dat-ie kan komen. Hij lijkt rustig, alsof hij precies weet waar hij mee bezig is.

Naast hem staat nog een man, gekleed in een hoody en gewapend met een automatisch vuurwapen van het model AK47. Er komt een zilverkleurige Audi aan rijden en de man met het automatische vuurwapen loopt er snel naartoe. De bestuurder van de auto stapt uit, pakt het wapen aan en maakt een beweging alsof hij het magazijn verwisselt. Daarna krijgt de man met de hoody het wapen weer terug.

Naast de Renault staat een derde man over een mobiele telefoon gebogen, hij lijkt iets naast de auto te filmen of te fotograferen. De man met de AK47 gaat naast de jongen met de mobiele telefoon staan en lijkt iets te zeggen voordat hij het wapen omlaag richt en van dichtbij schiet. Eén, twee, drie, vier, vijf, zes... veertien schoten.

De daders zetten het daarna op een lopen en stappen in de Audi,

die een stuk afsnijdt over het gras en met hoge snelheid de weg op rijdt.

Hoewel de clip korrelig is en de mannen die je ziet gemaskerd zijn, wordt een van hen door veel jongeren in de omgeving van Järva herkend. Ze zien aan zijn lichaamshouding en zijn manier van voortbewegen dat hij een van de leidende figuren is van de Doodspatrouille, een persoon met de koosnaam Makelele. Ze snappen ook dat de man die met veertien schoten om het leven wordt gebracht loyaal is aan de Shottaz.

Maar niet alleen jongelui zien de video. Hij bereikt ook ongeruste moeders en vaders wier zonen zichzelf in of rond het conflict bevinden. Zij vrezen het ergste: dat het deze keer om hún kinderen zal gaan, dat hún zonen nu de kans lopen het volgende slachtoffer in het bloedige conflict te worden.

Na die gebeurtenis wordt er ook een foto op sociale media geplaatst. Daarop is de persoon te zien die zojuist is doodgeschoten: Gucci. Hij ligt op de grond met ernstige schotwonden over zijn hele buik en borst.

Wat de video-opname niet laat zien, is dat Gucci's zwager Fayye ook in de Renault zat. Hij werd in zijn rechterdijbeen geschoten en overleed later in het ziekenhuis. Gucci was onlangs getrouwd met Fayyes jongere zus – de liefde van zijn leven, die hij op school had leren kennen.

Om een duidelijk signaal af te geven dat het moordplan geslaagd is, en wie het primaire doelwit was, plaatsen degenen die de foto hebben gepost een tekst in het Arabisch die betrekking heeft op Gucci's gehavende lichaam: *'Allahyerhamak fayye'*.

Moge Allah genade hebben met Fayye.

Makelele zal later samen met vier andere personen die banden hebben met de Doodspatrouille voor de dubbele moord worden aangeklaagd. Maar op het moment dat dit plaatsvindt, is het conflict al geruime tijd aan de gang en heeft het al heel veel leed veroorzaakt, familieleden gedwongen hun huizen te verlaten en zijn er veel vriendschapsbanden verbroken.

Eigenlijk waren Fayye en Makelele aanvankelijk heel goede vrienden. Ze woonden naast elkaar en zaten samen in Rinkeby

op school, maar belandden, zoals veel andere betrokkenen, ieder aan een andere kant in een van de dodelijkste bendeoorlogen in Zweden ooit.

1

Het Rinkebyconflict, of ‘de oorlog’ zoals de betrokkenen zelf zeggen, heeft een duidelijke startdatum: woensdag 22 juli 2015. De gebeurtenissen van die dag hebben een lange reeks brute moorden in gang gezet. Of, zo bedacht ik later, moet je het misschien zo zien dat door wat er die dag gebeurd is, de beerput is opengetrokken waardoor alle problemen naar buiten zijn gekomen die al onder de oppervlakte lagen te borrelen.

Het is warm en op het plein in Rinkeby zijn een paar verspreide groepen mensen te zien, de meesten van hen zijn tieners. Er hangt een bepaalde spanning tussen de jongens in de lucht, een extra lading, juist vanavond.

‘Bam! Hebben jullie het gehoord?’ vraagt een jonge knul. ‘Ey, Izzy heeft gecasht!’

Eigenlijk moet je niet roddelen, maar dit is te mooi om je mond erover te houden. Het nieuws verspreidt zich snel en algauw weten de meesten het toch. Zowel de kruimeldieven als de zware criminelen en de kids die tussen het plein en het jongerencentrum naast de Rinkebyschool heen en weer rennen, horen over de kraak: een stelletje jongens uit Rinkeby hebben de jackpot binnengehaald. De hoofdprijs waar ze allemaal van dromen.

Maar niet iedereen is vrolijk en uitgelaten. Voor sommigen is die grootspraak over de geslaagde overval een krenking, en zij steken hun woede niet onder stoelen of banken.

Eerder diezelfde dag, rond kwart over tien ’s morgens, rijdt een Volkswagen Passat een parkeergarage bij Täby Centrum binnen. De auto parkeert vlak bij een nooduitgang, een grijze metalen deur vlak naast de sluis die naar de bovenliggende winkels leidt. De bestuurder van de auto komt nerveus over, maar niet erger dan dat hij

een gestrest familielid zou kunnen zijn van iemand die maar niet opschiet met winkelen. Ongeveer gelijktijdig arriveren er vier jongemannen op twee scooters bij het winkelcentrum. Ze zijn gekleed in regenjassen en dragen motorhelmen.

Binnen bij wisselkantoor Forex hebben twee personeelsleden net de deuren geopend en zijn de eerste klanten aan het helpen.

Beneden in de garage stapt de bestuurder van de Passat uit en opent de kofferbak, waar rode koevoeten in liggen.

Een van de werknemers van het Forex-kantoor, een mannelijke chef, loopt weg bij de kassa om achter in de winkel administratief werk te gaan doen. Plotseling hoort hij een metaalachtig geluid bij de nooduitgang. Hij werpt een blik op de monitor die beelden toont van de camera in de garage en ziet twee personen met een helm op die druk bezig zijn om in te breken. De chef rent naar zijn vrouwelijke collega.

‘Nee, nee, nee!’ zegt hij en hij roept: ‘Alarm! Alarm!’

Hij ziet in dat de overvallers spoedig binnen zullen zijn, maar kan nog net de alarmknop indrukken voordat hij en zijn collega het toilet in vluchten en de deur achter zich op slot draaien. Daarbinnen bellen ze 112.

Een paar seconden later zijn de overvallers binnen. De stapels bankbiljetten liggen open en bloot naast de kassa’s en de mannen mikken de biljetten in een tas. Het betreft Zweedse en buitenlandse valuta. Een van de daders heeft een automatisch vuurwapen bij zich, een replica van een AK47, die hij op een tafel naast een heleboel bankbiljetten legt.

‘Pak aan, pak aan.’

‘Hier! Hier!’

Vanuit het toilet horen de Forex-medewerkers mannenstemmen elkaar korte commando’s geven en geluiden van dingen die omver worden gegooid.

‘Schiet op!’

Daarna wordt het stil.

Het duurt maar twee minuten vanaf het moment dat de overvallers door de nooduitgang binnen zijn gekomen totdat ze de ruimte weer verlaten. Ze hebben contant geld buitgemaakt ter waarde van

2.145.319 Zweedse kronen (ruim 185.000 euro). Pas na een kwartier komen de twee Forex-medewerkers weer uit het toilet, nadat ze geroep hebben gehoord dat aangeeft dat het gevaar is geweken: 'Politie, kom tevoorschijn!'

Het duurt niet lang voordat de politie een tip krijgt die ze verder brengt. Op een parkeerplaats nog geen kilometer in noordelijke richting worden de gestolen scooters aangetroffen.

De overvallers hadden haast en zijn slordig te werk gegaan. De sporen liggen verspreid over het asfalt en zullen de politie later naar belangrijke aanhoudingen leiden, maar zover is het nog lang niet. Een van de personen, wiens DNA wordt aangetroffen op een jack, is een negentienjarige uit Rinkeby. Hij wordt op beeld vastgelegd wanneer hij met het vizier van zijn helm omhoog recht in de bewakingscamera bij Forex kijkt. Hij wordt Izzy genoemd, en hij wordt aangewezen als het brein achter de overval.

Het is inmiddels laat in de avond wanneer de zestienjarige Maslah met een stelletje vrienden kwaad door Rinkeby loopt. Hij is boos op zijn oudere vrienden die betrokken zijn geweest bij de kraak bij Forex, maar vooral op de drie jaar oudere Izzy. Sluw als een vos slaagt Izzy er vaak in om waardevolle informatie en insidertips te krijgen, zoals die over het gebrekkige alarmsysteem bij Forex.

Izzy is een sociale knul en in tegenstelling tot de meeste vrienden van zijn leeftijd heeft hij goede contacten tot ver buiten Järva. Izzy heeft de overval bij Forex gepleegd met een paar jongens die een paar jaar ouder zijn, meer gestructureerd, en die de beschikking hebben over auto's, scooters en mensen die voor ze kunnen rijden. Maar hij gaat ook om met de drie jaar jongere Maslah en een paar andere jongere jongens. In Rinkeby kan een zestienjarige zonder problemen optrekken met iemand die tien jaar ouder is. Izzy en Maslah verkeren in een kring die is gespecialiseerd in diefstallen en inbraken, maar de Forex-overval is tot dusver hun grootste succes.

Eerder die ochtend was Maslah bij zijn moeder op Bredbyplan. Zij woont in een aftandse huurwoning op een steenworp afstand van het plein in Rinkeby. Hij had net gedoucht toen hij hoorde van de overval, die topnieuws was in de Zweedse landelijke media en

dat zich later die avond als een lopend vuurtje onder de jeugd van Rinkeby zou verspreiden.

‘De politie komt mij misschien wel zoeken,’ had hij lachend tegen zijn moeder gezegd voordat hij was vertrokken om vrienden te ontmoeten.

Toen Maslah hoorde wie de overval had gepleegd, veranderde zijn humeur geleidelijk aan.

‘Bro, je bent erin geluisd,’ zeiden mensen in zijn omgeving.

Hij vond dat hij betrokken was geweest bij de planning en voelde zich steeds meer gekrenkt dat ze hem erbuiten hadden gelaten. Dat gevoel werd gedeeld door degenen met wie hij zich die avond omringde.

De groep vrienden, althans de kern ervan, was de laatste jaren steeds kleiner geworden, deels door de misdrijven die ze samen pleegden, maar ook doordat ze in opstand waren gekomen tegen hun ouders. In korte tijd werden de vrienden verdacht van steeds zwaardere vergrijpen. Doodsbedreigingen, woninginbraken, drugshandel en berovingen waarbij was geschoten. Ze waren te jong om te worden vastgezet. Sommigen van hen waren in afwachting van komende rechtszaken, anderen waren weggelopen uit de jeugdzorginstelling waarin ze verbleven.

Izzy hoorde diezelfde dag dat de jonge vrienden woest waren en hem te spreken wilden krijgen. Een familielid probeerde Izzy ervan te weerhouden ze te gaan ontmoeten, terwijl een paar oudere jongens in Rinkeby een poging deden Maslah en de anderen tot bedaren te brengen.

‘Hij zal jou heus wel mee laten delen. Jij krijgt ook vast doekoe!’ zegt een vriend tegen Maslah.

Maar die woorden brengen hem niet tot rust. Hij wil geen aalmoes krijgen, hij had deel willen nemen aan de kraak waar iedereen het over heeft.

Uiteindelijk krijgen ze Izzy te pakken in de buurt van de metro, waar ze hem confronteren. De discussie escaleert snel en Izzy wordt vervolgens in het bijzijn van meerdere getuigen mishandeld. Onder bedreiging van een pistool dwingen ze hem vervolgens in de richting van het bosgebied naast Bromsten te lopen, een paar honderd

meter verderop. Dat is een afgelegen plek die vaak wordt gebruikt voor drugsdeals of om ongestoord conflicten te beslechten.

‘Jij krijgt je deel,’ zegt Izzy en hij biedt hem eerst 50.000 kronen (ruim 4300 euro), maar verhoogt dat vervolgens tot 100.000 (ruim 8600 euro).

De avondlucht is warm en de sfeer gespannen.

Een dominee die op weg is naar huis vertelt later aan de politie dat ze een jongeman zich los ziet rukken van een groep spichtige jongelui bij de bosrand naast de volkstuinten om vervolgens richting het bos te rennen. De dominee ziet hoe een van de jongeren een wapen trekt en meerdere keren op Izzy schiet. Het eerste schot wordt, zo schat ze, op ongeveer één, twee meter van Izzy afgevuurd. Maar ze denkt op dat moment dat het een nepwapen is omdat de jongeman blijft doorrennen.

Op hetzelfde moment staat een vrouw bij het blok rijtjeshuizen in Bromsten met een snoeischaar in haar hand voorovergebogen naar het asfalt. Deze zomer hebben de eigenaren van de rijtjeshuizen grote problemen met naaktslakken in hun tuinen. Daarom knipt de vrouw de slakken doormidden en gooit ze in de greppel, zodat ze niet meer bij het rijtje huizen kunnen komen waar zij woont.

Wanneer ze daar staat, hoort ze iets wat ze nog nooit eerder heeft gehoord, het geluid van drie schoten. Pang. Pang. Pang. Het is weliswaar onaangenaam, maar ze heeft niet door dat het een pistool is dat wordt afgevuurd en gaat door met het doorknippen van de slakken.

Twee minuten later komt een jongeman vanuit het bos op haar af strompelen. Hij bevindt zich precies bij de duidelijke grens die door de twee gescheiden werelden loopt: Rinkeby en Bromsten. De jonge jongens die van Rinkeby naar Bromsten en weer terug lopen, passeren altijd gewoon, maar deze jongen komt recht op haar af.

‘Kun je me helpen? Ik ben beschoten,’ zegt hij.

Ze stelt voor dat hij op de bovenste trede van de trap gaat zitten die van het voetpad naar haar straat loopt. Maar hij wil daar niet blijven en loopt voor haar uit. De vrouw ziet dan een schotwond

tussen zijn schouders. Pas dan dringt het tot haar door. Hij is daadwerkelijk beschoten.

Ze gaan op de houten trap voor haar buitendeur zitten. Er stroomt bloed uit zijn mond. Verschrikt loopt ze naar binnen en roept naar haar man.

‘Er is een man neergeschoten! Je moet een ambulance bellen!’

Haar echtgenoot belt 112 en zelf snelt de vrouw naar een buurvrouw die verpleegkundige is, maar zij is niet thuis. In de tussentijd halen haar echtgenoot en een andere buurman Izzy naar binnen in de hal en helpen hem om op een zitkussen van een van de tuinmeubels te gaan liggen. Izzy zegt zijn naam tegen de medewerker van de meldkamer. Hij bloedt hevig uit zijn rug. De inschotopening van de kogel is zo groot als een pink en er is geen uitschotopening zichtbaar. Izzy gaat snel achteruit, en zegt dat hij het warm heeft en wil de kleren van zijn bovenlijf uittrekken. Hij is bezig het bewustzijn te verliezen.

‘Ik wil niet dood. Ik wil niet dood,’ kermt Izzy.

De politie is snel ter plaatse. Dan is Izzy al buiten kennis. Een van de politiemensen, Denny, begint met reanimeren om de negentienjarige in leven te houden. Maar hij ziet in dat het lastig zal worden om hem te redden. De kogel heeft meerdere inwendige organen geraakt en de inwendige bloeding is verergerd doordat Izzy, vol adrenaline en met een snel pompend hart, het bos door is gerend.

Buren horen het onheilspellende geluid van de rotorbladen van een ambulancehelikopter die op een grasveld vlak naast de rijtjeshuizen landt. Al spoedig ligt Izzy in de helikopter te vechten voor zijn leven.

Later diezelfde nacht staat de politie op wacht voor het Karolinska Academisch Ziekenhuis, waar een dertigtal rouwenden zich hebben verzameld. Izzy’s twee jaar oudere broer is sterk aangedaan en eist binnen te mogen komen, anders dreigt hij zich naar binnen te vechten om zijn broer te mogen zien. Er ontstaat tumult en de politie moet hem met geweld naar buiten brengen. Eenmaal buiten krijgt hij het bericht.

Izzy is dood.